

obrezovanja, in to posebno v redki hosti, zraste 25 do 30 čevljev visok. Je pa mnogo verst tega drevesica, ktere po jagodah in po perji se razločujejo lahko.

Perje njegovo je ternjevo, čversto kot usnje, vedno zeleno, pozimi ne pozebe, ne odpada; cvet in plod ima rudeč. Les njegov — čarnikovina ali svidovina — je terd, čverst in težak, ter se dá posebno lahko černiti, ker je tankega pa gostega zerna. Umetni mizarji delajo iz njega lepo pohišje; tudi ga rabijo za deržaje raznega orodja, za grebenače, cepce in za marsiktere strugarske dela. Mlad les je prav šibek, zato je ugoden za šibe jezdicov in za bičnjake. Iz skorje napravljajo najboljši ljep.

Sad njegov, rudeče jagode, je prav ljub pticam, posebno drozgom; poglavitna hrana jim je pozimi; za tega voljo sadijo kmetovavci radi to drevo po krajinah, kjer nalaš jerebice redé.

Bodeča palma se dá lahko iz semena zrediti, ali pa po mladikah iz gojzda pomnožiti. Čeravno povsod raste, vendar ljubi pred drugim svetom posebno klance in polnočne ali prav obsenčnate pečine. Lastnost pa, ktera to drevesice največ priporočuje, je ta, da je pred vsim ugodno za žive plotove ali živice. Kdor pa hoče, take plotove iz bodeče palme napraviti si bo to najbolje dogotovil, če koj na odločenem mestu (kjer ima namreč živi plot stati) seme seje. Taki plotovi, če jih skerbno in dobro gleštamo, so najterpežniši med vsimi; viditi jih je tu pa tam, ki so starejši od 20 let, pa še vedno jaka in krepka obrana ljudém in živini.

J. Š.

Iz natoroznanstva.

Veše ali zapeljive lučice po močvirjih.

Kakor se ljudstvo pri prikazkih hudega vremena nad vražami spodtikuje, tako se mu godí tudi pri drugih ne-navadnih stvaréh. Čudno je, da človek, ki pri luči spoznava druge stvari, luči pa in drugih svetlih reči, ki se same svetijo, ne more drugači zapopasti kot da si vmišljuje duhove, ki mu svetijo. Saj bi svetloba imela priprostemu človeku pomagati k spoznanju, temota bi ga imela zapeljivati. Pa ni tako. Kjer je tema, tam ni nič viditi, toraj človeku ni treba glave beliti: kaj da ta reč pomeni ali una. Ponoči, v temoti mu je vsaka krava mavra; vse je černo in umazano kakor so njegovi zapopadki, in kjer človek najde to, kar je sam na sebi, tamkaj mu je dobro, s temoto se dobro zastopita.

Memo gredé tukaj le nekaj tacih vraž omenim. Na sveti večer, ko imajo iti dnarje kopat, pravijo, da se v starih grajšinskih razvalinah pokaže lučica; pravijo, da je zaveržena duša grajšinske deklice, ki na sveti večer tamkaj dnarje presuša. Tudi na vertih in na travnicah so že vidili luči, ki pravijo, da nad zakopanim zakladom svetijo, ki ga hudič varuje. Včasi ponoči vidijo svitile stvari, ki leté iz enega hriba do družega, iz doline v dolino; pravijo, da svetniki eden družega po cerkvah obiskujejo.

Veše se kažejo na močvirjih, na pokopališčih in sploh v blatnih krajih, kjer živalske in rastlinske trupla gnijejo. Svetijo se nad tlami, pa ne visoko v zraku. Eni so jih vidili, ki sem in tje skačejo; drugi pa terdijo, da so na miru stale. V tropičnih krajih se pogostoma prikazujejo. Poleti in od začetka v jeseni pridejo koj, ko se sonce za goré skrije. Večidel imajo velikost svečene luči; največi se nahajajo pri Bolonji in na Španjskem, kjer so včasih po 12 čevljev visoke, pa jih ne prežene ne dež ne veter. Pripovedujejo si od njih čudne reči, da človeka v blato zapeljejo, če za njimi gré; če pa gré od njih, za njim leté; kar skorej gotovo iz srednjega veka izvira, ker sta med drugimi Kardan in Sennert terdila, da so to duše, ki po smerti okoli hodijo. Robert Fludd je šel za vešo in jo je na tla pobil. Bila je materija kakor žabje ikre. Leta

1781 jih je Chladni vidil v nekem vertu pri Dreždani. Bil je poletensk večer, kmalo po dežji; skakale so po mokri travi na tisto stran, kamor je veter vlekel. Ko je za njimi letel, so bežale; težko jih je bilo vjeti. Tiste, ki jih je vjel so bile žlindraste kakor žabje ikre. Niso dišale, ne smerdele, viditi je bilo, da so bile gnjile rastlinske stvari. — Pravijo pa popotniki, da se neki kebri tako svetijo, kakor lučice. V Etiopii in v drugih gorkih krajih, kjer so predni popotniki veliko veš vidili, so vnovič brez števila svetlih kebrov najdlj. V Rio-Janeiri se svetijo kebri ponoči kakor zvezdice. Še očitnejšo enakost z vešami imajo brezštevilne trume kebrov v ondašnjih starih lesih.

(Konec sledí.)

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

V litvanskem jeziku pomeni: lemti, laimeti, Glück haben, laimus, glücklich, günstig, vorthelhaft, gut gehend, toraj že ime pričuje za Bhavany — Babo. Rodovine Lamus, Lamuta še živijo okoli Maribora in tudi ime Lamus se najde na noriških kamnih.

V mongolskem jeziku pomeni Lama ¹⁾ mater. Babino častje smo našli na rimskih kamnih do Siska, in lastnih imen Baebius, Baburus, Babeccius sila dosti. Kjer Sisek stoji, so že živeli Panonci, — čuda da nikakoršnih ostanjkov ne najdemo, kateri bi za tračino Panoncov govorili. Ako se je ktero božanstvo pri starih narodih posebno častilo, je to bila boginja ljubezni in lepote. Traška Venus Aphrodite se je velela Cerinthia ²⁾ — al na panonskih kamnih ne nahajamo ne enega imena ali napisa, kateri bi pričeval za častje te božice pri Panoncih. Da pa so imena Cerinthus 'bile pri Trakih v navadi, vémo iz cerkvene zgodovine, v kateri najdemo krivoverca Cerintha. Babo Lamo celó poznajo štajarski Nemci.

Prijaznosti marljivega štajarskega pisatelja dr. Rudolfa Puffa zahvaljujem sledečo priobčenje od Lame Babe: „Četert ure proti izhodu od terga sv. Florijana (Grossflorian je rojstno mesto profesorja dr. Puffa) kraj reke Laznice stoji dvor na precej mokrem mestu. Iz zemlje se včasih rimske starine izkopavajo. Tako so tukaj izkopali umetno žensko roko iz slonove kosti, piskre, črepinje potertih posod itd. Viditi je, da je zemljiše še le pozneje po gostem izstopanju reke Laznice muznato in mehovato postalo. Pravijo ti okolici Grünau, in da je tukaj hajdovska princesinja živela z imenom „Lamwaberl“, ktera je ljudém, kakor se je ji ravno ljubilo, zdaj kaj dobrega storila, zdaj spet kaj hudega, n. pr., otroke odnesla itd. Slednjič jo je Bog kaznil; v burni noči se pogrezne njeni grad z njenimi tudi pozimi zelenimi verti. Ali „Lamwaberl“ ni se pokončala, marveč še se pogostoma pokaže ljudem pod raznimi ženskimi podobami, in rada odnaša otroke, posebno takošne, katerih stariši lepo ne izrejujejo“. Toliko mi je povedal dr. Puff od Lame Babe. Kako je nastala ta povest?

V nemški mitologii ne poznam mitiške osebe, ktera bi se velela „Lamwaberl“. Nekteri so mislili na Lamis, lepo kraljico v Lybii, Jovovo ljubimko, kateri je Juno iz ljubosumnosti otroke ukradla, kar je nesrečno Lamio tako raz-

¹⁾ Litvanska beseda lameti, Lama je po našem mnenju enaka latinski almus, alma, samo da v latinščini najdemo prestavljanje čerk, kar je karakteristično znamenje južnih narečij, n. p.: slov. red, lat. ord-o, primeri medjimursko: on je erku, namesto: reku, in v goriški okolici: arznesti, arširiti, namesto: raznesti, razširiti, primeri še alčen in lačen.

²⁾ Lycophron vs. 449, 985.

Za posetvo murbinega semena namenjeno zemljiše naj se v jeseni za čevljev globoko prekopa; če je zemlja bolj slaba, naj se takrat enmalo pognoji z dobro podelanim gnojem. Prihodnjo spomlad, kakih 14 dni pred setvijo, naj se spet ravno tako globoko in prav na drobno prekoplje zemljišče in razdeli v grede po 4 čevlje široke, da se bojo lahko plele in zalivale. Zgornja plast zemlja naj bo posebno lepo zrahljana. Pred 18. majnikom ne začenjamo pri nas s posevo. Ob setvi naj se po vervici (žnori) potegnejo podolgota grabnički (na 4 čevlje široko gredo 5 tacih grabničkov) in za dober pavec globoki; v te grabničke se vsuje potem dobre vertne zemlje, da je vsak grabniček na pol ž njo nasut, potem naj se z ozkim robom kake lašte potlači vsuta zemlja terdno in lepo ravno, da je graben še pol pavca globok. Seje se sedaj murbino seme obilo z navadnim pepélom ali prav drobnim peskom zmešano, tako, da le malo zernic murbinega semena se v ti zmesi med dvema perstoma zajame. Prav redko se posipa ta zmes v grabničke, ki se potem spet z vertno zemljo zasujejo in terdno potlačijo s kako dilo. Koj po posetvi je treba gredice zaliti, in, dokler ni seme kalilo, se morajo ob suhem vremenu, vsaki dan na večer zalivati. Mesca julija (malega serpana) pa naj se jenja z zalivanjem, da ne bo murba presilno v les poganjala in se pozimi lože mraza obvarovala. Kokoš, miš in kertin je treba gredice pridno varovati *), pridno jih okopavati in oplevati.

Iz natoroznanstva.

Veše ali zapeljive lučice po močvirjih.

(Konec.)

Prof. E. Knorr, ki v Kievu fiziko uči, je veše ogle doval. „Jez — pravi — sem jih sam trikrat v svojem življenju vidil. Pervič so mi jih oče pokazali. Bilo je zvečer na močvirnem polju. Naši so ravno rež želi. Bil sem kakih sedem let star. Vidil sem več lučic, pa nisem zraven priti mogel, ker je bil močvir vmes in graben poln vode. Pravili so mi pa že pred od njih, kakor je njih navada, da otrokom take reči pripovedujejo. Vprašam očeta zakaj ne skačejo? Odgovorili so mi, da jih nikoli niso vidili, da bi bile skakale. Drugič sem jih vidil leta 1814, ko sem z očetom popotoval. Oče so voz ustavili, da sem jih šel gledat. Koj za cesto sem vidil dve slabi lučici, ki ste prav mirno svetile. Na te otročje leta malo povagam. Več velja tretje ogledovanje. Bilo je zadnje dni mesca avgusta 1825. Šel sem čez polsnerski nasip, ki derži čez močvir; na levi teče voda Kremnica; ima pa tri mostove. Ravno sem prišel iz lesa na močvirne pašnike, ko zagledam na levi pri lesu nekaj lučic. Od začetka sem mislil, da so kmetje z laternami na močvirjih, in da ondi kónj iščejo. Čudno se mi je pa vendar le zdelo ter postojim in pogledam, kaj da je. Ni še bilo tako tema, da bi ne bil ljudi vidil, če bi bili tam okoli hodili, pa ni bilo slišati ne človeka, ne živine. Mislím si, da bi utegnile veše biti, posebno ker so na miru stale. Koj sem bil pripravljen v blato iti, pa so dalje bile od ceste, kot se mi je pred vidilo. Blato je go-ljufovo, samemu ni bilo varno preveč skušati. Toliko sem vidil, da je bližnja luč veša. Nekaj nejevoljin, da nisem blizo mogel, grem naprej. Ko pridem čez zadnji most, videm na levi komaj nekaj čevljev od poti prav lepo vešo. Koj pri potnem nasipu je bil močvir, zarašen z veliko travo, zadej je stalo veliko ločje, okrog pa nekaj volšja. Med temi je luč svetila. Germ, ločje in trava so se tako lepo svetili od te luči, da bi bil le gledal. Rad bi bil bližej pristopil, pa je palica pokazala, da še dna ne dobi; močnejši

*) Ljubo bi nam bilo, ko bi nam bilo društvo tudi svetovalo: kako se dajo naj bolje pregnati miši, ki včasih zlo nadležujejo murbino setev. Vred.

opore pa ni bilo najbiti. Na tla se vležem in z rokami travo in ločje odpravljam, da bi podoba veše dobro vidil. S palico sem ločje pred lučjo poderl toliko, da se je luč saj od zgorej natanko vidila, spodnjega dela pa nikakor ni bilo mogoče ogledati. Kar sem jo vidil, je bila dobro dlan visoka in poldrugi pavec široka, bila je okrogla kot palica. Preki srede se je slabo svetila; v sredi je bila rumenkasta, po stranéh pa nekaj višnjeva. Toda zgorej ni bila špičasta kot druge luči; nad svitlim delom je bil temno-višnjev, ki mu je tema mejo delala. Kar jo je bilo navzdoli, viditi je bila povsod enako svitla. Bilo je brez vetra, svetila je mirno, le če sem s palico po ločji ali pa po luči mahal, je migljala, po tem je pa spet mirno svetila, pa se ni nič spremenila. Če sem močno z ruto veter delal, se je nemalo majala, pa ne tako zlo, kot bi se bila navadna luč. Ker s perstom nikakor nisem zraven mogel, sem pa okovan konec palice v luč deržal, pa se ni nič čutilo, da bi se bil kaj ogrel. Kopal sem s palico po blatu, pa ji ni nič djalo, menda pravega kraja nisem zadel. Meni sicer ni nič dišala, pa se z nosom svojim ravno ne morem ponašati. Rad bi bil čakal, kako bo konec vzela, ali sama preide, ali jo še le dan prežene, pa se mi je preveč domú mudilo. — Po tem sem še večkrat ponoči v takih krajih bil, pa nisem nič vidil“.

Da so res veše, ne le svitli kebri, tega zdaj ne bo nobeden dvomil. Tudi sem od Ljubljancanov slišal, da se na blatih pokažejo. Toliko smo slišali, da so dvojne veše, take, ki skačejo in po vetru leté, in take, ki na miru stojé. Od prvih nam dajejo Chladnikove veše izgled, ki obstojé iz živalskih gniljav; druge smo spoznali po Knorrovem popisu, ki ne morejo družega biti, kot zmes kakih gazov, ki iz blat leté, pa jih še ne poznamo dosti.

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Poleg vsega tega imenujejo to pošast Nemci lazniške doline „Lamwaberl“. Waberl je diminutiv besede Waben (baba), katero so Nemci iz slovenskega jezika vzeli ¹⁾. Jezik koroških in štajarskih Nemcev ima dosti slovenskih besed; na priliko bom tukaj nekoliko koroških idiotizmov omenil, ktere je gosp. Wagner ²⁾ nabral, ki v svoji knjigi „Das Herzogthum Kärnten“ nepristranski piše: „Die heutigen Deutschkärntner sind der Hauptmasse nach alte Karantanerslaven und ein mit Celten (?) und späteren Deutschen, vorzüglich bairischer Abkunft, vermischter Volksstamm“.

So pa taki koroški idiotizmi sledeči: atah, kurzvorher slov. etan, — a lupa gadl, kurze Zeit, eine angenehme Zeit, slov. ljubi god, — dzkehma, erschrecken, slov. derknoti, zderknoti, — drüsten, Haufen machen, slov. trista, — gagizzen, dummes Zeug reden, slov. gagati, gagicati, — grahelizen, die Rosswicke, slov. grahovica, grahorica, grahovka, — Greden, aufgehäuftes Holz, slov. gredel, gremada (germada), — motzen, zaudern, slov. muditi, motati, — Munke, Mehlspeise, slov. monka (moka), das Mehl, — schlabutzig, schlecht, slov. slabahen, slabišen, — telzig, speckig, slov. tlčen, tučen, — terz, ein zweijähriger Ochs, slov. tor, ter, tercelj, terkslj ³⁾ —

¹⁾ V Ljubljani se prav pogostoma sliši od Slovenk in Nemkinj po slovenski „babi“ ponemčena „die Waben“, die „Baben“. Vred.

²⁾ Wagner „das Herzogthum Kärnten“ str. 50.

³⁾ Slovenski Šavničar, kadar pase živino, ki na polji kje v škodo zahaja, jo takole kliče, da jo od škode odvraca: ičika na! to je, teličika na! ter na! ep na! Tako ste se v tem klicu ohranile besedi ter, ep = ap, op, up, japa. Konja pa poganja „bista hare!“ Tukaj pa najdemo ohranjeno besedo „hare“, indiški hari, to je, konj.